

LA CHANSON DE ROLAND

I

Carles li reis, nostre emper[er]e magnés
Set anz tuz pleins ad estet en Espagne:
Tresqu'en la mer cunquist la tere altaigne.
N'i ad castel ki devant lui remaigne;
Mur ne citet n'i est remes a fraindre, 5
Fors Sarraguce, ki est en une muntaigne.
Li reis Marsilie la tient, ki Deu nen aimet;
Mahumet sert e Apollin reclimet:
Nes poet garder que mals ne l'i ataignet. AOI.

II

Li reis Marsilie esteit en Sarraguce. 10
Alez en est en un verger suz l'umbre;
Sur un perrun de marbre bloi se culchet,
Envirun lui plus de vint milie humes.
Il en apelet e ses dux e ses cuntés:
«Oëz, seignurs, quel pecchet nus encumbret: 15
Li emper[er]es Carles de France dulce
En cest païs nos est venuz cunfundre.
Jo nen ai ost qui bataille li dunne,
Ne n'ai tel gent ki la sue derumpet.
Cunseilez mei cume mi savie hume, 20
Si m(e) guarisez e de mort et de hunte.»

PJESMA O ROLANDU

1.

Kralj je Karlo, veliki naš care,
Sedam ljeta¹ u Španjolskoj bio,
Do mora je gordu pokorio.
Već kaštela pred njim ne ostade,
Ni zida ni grada da ne pade, 5
Osim Zaragoze u planini.
U njoj Marsil što Boga ne znade,
Muhameda i Apola² diči:
Zalud mu je, zlo će njega stići. Aoj!

2.

Marsil kralj u Zaragozi bješe. 10
Po voćnjaku do hlada se šeće,
I na sinju mramor-ploču liježe;
S njim je više od dvaest tisuća.
Pa vojvode i grofove³ zove:
»Oj gospodo, jada iznenada! 15
Care Karlo iz mile Francuske⁴
U zemlju nam dođe da nas robi.
Nemam vojske da s njim bojak vodi,
Ni družine da njegova zgine.
Svjetujte me kano mudri ljudi, 20
Čuvajte me smrti i sramote.«

¹ Njegov boravak je bio mnogo kraći; v. »Povijesne činjenice« u Predgovoru.

² Na više se mjesta u spjevu brkaju muslimani s poganima; kaže se kako osim Muhameda štiju Apolona i Tervaganta.

³ Pjesnik naivno pretpostavlja da postoji ista feudalna hijerarhija kod kršćana i muslimana.

⁴ Ukrasni pridjev »mila« (*douce*) stalno prati imenicu »Francuska«; to je karakteristika epskoga jezika.

N'i ad paien ki un sul mot respundet,
 Fors Blancandrins de Castel de Valfunde.

III

Blancandrins fut des plus saives paiens:
 De vasselage fut asez chevaler, 25
 Prozdom i out pur sun seignur aider;
 E dist al rei: «Ore ne vus esmaiez!
 Mandez Carlun a l'orguillus, (e) al fier,
 Fedeilz servises e mult granz amistez.
 Vos li durrez urs e leons e chens, 30
 Set cenz camelz e mil hosturs muers,
 D'or e d'argent .IIII.C. muls chargez,
 Cinquante carre, qu'en ferat carier:
 Ben en purrat luer ses soldeiers.
 En ceste tere ad asez osteiet; 35
 En France, ad Ais, s'en deit ben repairer.
 Vos le sivrez a la feste seint Michel:
 Si recevrez la lei de chrestiens,
 Serez ses hom par honur e par ben.
 S'en volt ostages, e vos l'en enveiez, 40
 U dis u vint pur lui afiancer.
 Enveiu[n]s i les filz de noz muillers:
 Par nun d'ocire i enveierai le men.
 Asez est melz qu'il i perdent le chefs,
 Que nus perduns l'onur ne la deintet, 45
 Ne nus seiuns conduiz a mendeier.» AOI.

Neznabošci ni riječi ne zbore,
Sam Blancandrin iz tvrđe Valfonde.

3.

Mudar je neznabožac Blancandrin:
Po junaštvu poizbor viteže, 25
Po pameti pomoć gospodaru.
Veli kralju: »Ne boj mi se sada!
Nudi Karlu, mrkoj oholici,
Vjernu službu, silno prijateljstvo.
Daruj njemu pse i medvjede i lave, 30
I sedamsto deva, tisuću jastreba,
Četirista mazga pod srebrom i zlatom,
I pedeset kola da prevezu blago:
Neka dobro plaćenike plati.
Dugo vojšti on u ovoj zemlji; 35
U Francusku,⁵ u Aix,⁶ nek se vrati.
Ti ćeš za njim o Mihovilovu:⁷
Kršćanski ćeš zakon prihvatiti,
Čestit mu i častan vazal biti.
Ako hoće, taoce mu šalji, 40
Deset-dvaest, zarad povjerenja;
Šaljimo mu sinke naših žena,
Ja ću svoga, makar poginuo.
Bolje oni da izgube glavu,
Nego mi slobostinu i leno, 45
Na prosjački štap da ne padnemo.« Aoj!

⁵ Francuska se spominje bezbroj puta, ali nema uvijek isto značenje; ovdje taj pojam obuhvaća cijelo Franačko Carstvo.

⁶ Aix je prijestolnica Aix-la-Chapelle, današnji Aachen; ovdje je to anakronizam, jer je osnovan poslije bitke u Roncevauxu.

⁷ Miholjski se blagdan naročito slavio u hodočasničkom svetištu Mont-Saint-Michel, osnovanom godine 706.

IV

Dist Blancandrins: «Pa[r] ceste meie destre
 E par la barbe ki al piz me ventelet,
 L'ost des Franceis verrez sempres desfere.
 Francs s'en irunt en France la lur tere. 50
 Quant cascuns ert a sun meillor repaire,
 Carles serat ad Ais, a sa capele;
 A seint Michel tendrat mult halte feste.
 Vendrat li jurz, si passerat li termes,
 N'orrat de nos paroles ne nuveles. 55
 Li reis est fiers e sis curages pesmes:
 De noz ostages ferat tre[n]cher les testes;
 Asez est mielz, qu'il i perdent les testes,
 Que nus perduns clere Espagne, la bele,
 Ne nus aiuns les mals ne les suffraites. 60
 Dient paien: «Issi poet il ben estre!»

V

Li reis Marsilie out sun conseil finet:
 Sin apelat Clarin (...) de Balaguet,
 Estamarin e Eudropin, sun per,
 E Priamun e Guarlan le barbet, 65
 E Machiner e sun uncle, Maheu,
 E Joüner e Malbien d'ultremer,
 E Blancandrins, por la raisun cunter.
 Des plus feluns dís en ad apelez:
 «Seignurs baruns, a Carlemagnes irez; 70
 Il est al siege a Cordres la citet.
 Branches d'olives en voz mains porterez,
 Ço senefiet pais e humilitet.
 Par voz saveirs sem puez acorder,

4.

Blancandrin će: »Desnice mi moje
 I brade⁸ mi što na grudi trepti,
 Francuskē ćeš vojskē rasap zreti.
 Franci će u svoju zemlju poći. 50
 Kada svaki bude na svom dobru,
 I Karlo u Aixu, u kapeli,
 Na Miholje bit će puno slavlja.
 Dan će doći, rokovi će proći,
 Od nas riječi ne čuje ni vijesti, 55
 Kralj je gord i srce mu je kruto:
 Taocima odrubit će glave;
 Bolje oni da izgube glave,
 Nego jasnu mî Španjolsku krasnu,
 Nego nâs da zlo i jad zateče.« 60
 A pogani: »Možda pravo reče!«

5.

Kralj je Marsil vijeće održao:
 Pozvan je iz Balaguera Clarin,
 Estamarin i drug Eudropin,
 I Priamon i bradati Guarlan, 65
 I Machiner i stric njegov Macheu,
 I Jouner i Prekomorac Malbien,
 I Blancandrin da kaže što misli.
 On poklica deset podmuklica:
 »Vi ćete, baruni, Karlu poći, 70
 Pred Cordresom⁹ gradom pod opsadom,
 Noseć grane masline¹⁰ u ruci,
 To je znak poniznosti i mira.
 Ako mi se mudro nagodite,

⁸ Duga se brada nosila u 11. stoljeću, kako u Francuskoj tako i u muslimanskom svijetu. Vitezovi su se zaklinjali na bradu, a njezino izbacivanje preko oklopa značilo je izazov.

⁹ Ovo se možda odnosi na Cordobu u Andaluziji; ali Karlo Veliki nikada nije opsjedao taj grad.

¹⁰ Maslinove grane nose izaslanici u *Eneidi*; dokaz da je pjesnik poznavao rimske klasike.

Jo vos durrai or e argent asez, 75
 Teres e fiéz tant cum vos en vuldrez.»
 Dient païen: «De ço avun nus asez!» AOI.

VI

Li reis Marsilie out finet sun cunseill;
 Dist a ses humes: «Seignurs, vos en ireiz;
 Branches d'olive en voz mains porterez, 80
 Si me direz a Carlemagne, le rei,
 Pur le soen Deu qu'il ait m(er)ercit de mei.
 Ja einz ne verrat passer cest premer meis,
 Que jel sivrai od mil de mes fedeilz,
 Si recevrai la chrestiene lei, 85
 [S]erai ses hom par amur e par feid;
 S'il voelt ostages, il en avrat par veir.»
 Dist Blancandrins: «Mult bon plait en avreiz.» AOI.

VII

Dis blanches mules fist amener Marsilies,
 Que li tramist li reis de Suatilie; 90
 Li frein sunt d'or, les seles d'argent mises.
 Cil sunt muntez ki le message firent,
 Enz en lur mains portent branches d'olive.
 Vindrent a Charles ki France ad en baillie:
 Nes poet garder que alques ne l'enginent. AOI. 95

VIII

Li empereres se fait e balz e liez,
 Cordres ad prise e les murs peceiez,
 Od ses cadables les turs en abatied.
 Mult grant eschech en unt si chevaler
 D'or e d'argent e de guarnemenz chers. 100
 En la citet nen ad remes païen,
 Ne seit ocis, u devient chrestien.

Dat ću vama i zlata i srebra, 75
 Ter imanja koliko vam drago.«
 A pogani: »Ponuda je štedra!« Aoj!

6.

Kralj je Marsil održao vijeće;
 Kaže ljudma: »Gospodo, idite,
 Noseć grane masline u ruci, 80
 Kralju Karlu Velikom recite,
 Zarad Boga da se smili na me.
 Jer ni prvi mjesec proći ne će,
 Ja ću za njim s tisuću pristaša,
 Kršćanski ću zakon prihvatiti, 85
 Čestit mu i častan vazal biti;
 Ako želi, dobit će taoce.«
 A Blancandrin: »Mir ćeš uglaviti.« Aoj!

7.

Marsil razda deset bijelih mazga,
 Posla mu ih kralj od Suatilie; 90
 Zlatne uzde, sedla posrebrena.
 Uzjahaše birani glasnici,
 Nose grane masline u ruci.
 Stižu Karlu, francuskom vladaru:
 Zalud mu je, past će na prijevaru. Aoj! 95

8.

Car je vedar, radostan u duši;
 Zauzeo Cordres, zide sruši,
 Kule sravna bacačem kamenja;
 Vitezovi domogli se plijena,
 Zlata, srebra i oklopa skûpih; 100
 Poganina ne osta u gradu,
 Pogubljeni ili pokršteni.

Li empereres est en un grant verger,
 Ensembl od lui Rollant et oliver
 Sansun li dux e anseis li fiers 105
 Gefreid d anjou le rei gunfanuner,
 E si i furent e gerin et gerers,
 La u cist furent, des autres i out bien:
 De dulce france i ad quinze milliers.
 Sur palies blancs siedent cil cevaler, 110
 As tables juent pur els esbaneier
 E as eschecs li plus saive e li veill,
 E escremissent cil bacheler leger.
 Desuz un pin delez un eglenter
 Un faldestoed i unt fait tut d or mer, 115
 La siet li reis, ki dulce france tient.
 Blanche ad la barbe e tut flurit le chef,
 Gent ad le cors e le cuntenant fier,
 S'est, kil demandet, ne l estoet enseigner.
 E li message descendirent a pied, 120
 Sil saluerent par amur e par bien.

IX

Blancandrins ad tut premereins parled,
 E dist al rei: «Salvez seiez de Deu
 Le glorijs, que de[v]u[n]s aürer!
 Iço vus mandet reis Marsilies, li bers: 125
 Enquis ad mult la lei de salvetez;
 De sun aveir vos voelt asez duner,
 Urs e leuns e veltres enchainez,
 Set cenz cameilz e mil hosturs muez,

Car je sad u prostranu voćnjaku,
 S njim su skupa Roland¹¹ i Olivier,
 Anseis gordi i vojvoda Samson, 105
 Stjegonoša Geoffroy Anžijski,
 Tu su jošte i Gerin i Gerier,
 I mnogi su drugi s njima bili:
 Iz Francuske petnaest tisuća.
 Na sag bijeli vitezovi sjeli; 110
 Za zabavu zaigrali tabla,¹²
 A mudriji i stariji šaha,
 Dok hitrija mačuje se mladež.¹³
 Ispod jednog bora, pokraj gloga,
 Stoji prijestol od zlata čistoga, 115
 Na nj kralj sjeo što Francuskom vlada,
 Sijede brade¹⁴ i rascvale glave,¹⁵
 Vitka stasa, ponosna držanja,
 Kad ga ištu, ne treba ga kazat.
 A glasnici stigli i sjahali, 120
 Ljubazan i čestit pozdrav dali.

9.

Blancandrin od sviju prvi zbori,
 Veli kralju: »Bog ti dao zdravlja,
 Onaj slavni, kog nam štovat valja!
 Kralj ti Marsil, junak, poručuje: 125
 Tražio je dugo zakon spasa;
 Hoće dar ti dati od bogatstva,
 Medvjede i lave, hrtove na lancu,
 I sedamsto deva, tisuću jastreba,

¹¹ Prvi put se spominje glavni junak Roland, carev nećak; on i njegov drug Olivier odigrat će znatnu ulogu u spjevu.

¹² Igra na ploči s kvadratićima; bacaju se kocke i pomiču figure; preteča trik-traka.

¹³ Ovo se odnosi na štitonoše (*bachelers*); v. »Zrcalo feudalnog društva« u Predgovoru.

¹⁴ U svakoj *chanson de geste* car uvijek ima sijedu bradu, iako je Karlo Veliki tada imao samo 36 godina. S druge strane, na mnogim izvornim crtežima onodobni plemići imaju samo brkove.

¹⁵ Na nekoliko se mjesta kaže da je careva glava kovrčava, kitnjasta, kao da se rascvala (*flurit*).

D'or e d'argent .IIII. cenz muls trussez, 130
 Cinquante care, que carier en ferez;
 Tant i avrat de besanz esmerez
 Dunt bien purrez voz soldeiers luer.
 En cest païs avez estet asez;
 En France, ad Ais, devez bien repairer; 135
 La vos sivrato, ço dit mis avoez.»
 Li empereres tent (...) ses mains vers Deu,
 Baisset sun chef, si cumencet a penser. AOI.

X

Li empereres en tint sun chef enclin;
 De sa parole ne fut mie hastifs: 140
 Sa custume est qu'il parolet a leisír.
 Quant se redrecet, mult par out fier lu vis;
 Dist as messages: «Vus avez mult ben dit.
 Li reis Marsilies est mult mis enemis.
 De cez paroles que vos avez ci dit, 145
 En quel mesure en purrai estre fiz?»
 – «Voet par hostages,» ço dist li Sarrazins,
 «Dunt vos avrez ú dis ú quinze ú vint.
 Pa[r] num de ocire i metrai un mien filz,
 E sin avrez, ço quid, de plus gentilz. 150
 Quant vus serez el palais seignurill,
 A la grant feste seint Michel del Peril,
 Mis avoez la vos sivrato, ço dit;
 Enz en voz bainz que Deus pur vos i fist,
 La vuldrato il chrestiens devenir.» 155
 Charles respunt: «Uncore purrat guarir.» AOI.

Četirista mazga pod srebrom i zlatom, 130
 I pedeset kola da prevežeš blago;
 I toliko dukata od zlata¹⁶
 Ter ćeš dobro plaćenike platit.
 Dugo se u ovoj zemlji staniš;
 U Francusku, u Aix, da se vratiš. 135
 Moj gospodar veli, za tobom će.«
 Car podignu ruke prema Bogu,
 Glavu prignu, razmišljati poče. Aoj!

10.

Car je glavu spuštenu držao;
 Nikad nije s riječima brzao, 140
 Obično je zborio polako.
 Kad je diže, krut u licu jako,
 Glasnicima veli: »To ste dobro rekli.
 Kralj je Marsil zaklet neprijatelj meni.
 U te riječi što ste tu ih rekli, 145
 Koliko se mogu pouzdati?«
 »Nudi talce«, Saracen mu kaže,
 »Imat ćeš ih deset, petnaest, dvaest;
 Stavljam sina, makar poginuo,
 A bit će ih, mnim, od boljeg roda. 150
 U vladarskoj palači kad budeš,
 O blagdanu Svetog Mihovila,
 Za tobom će moj gospodar, veli.
 U kupkama što Bog dade tebi,¹⁷
 Kršćaninom želi se proglasit.« 155
 Karlo vrnu: »Još se može spasit.« Aoj!

¹⁶ Riječ je o bizantskim zlatnicima (*besant*).

¹⁷ Još su Rimljani poznavali toplice kod Aachena; ali pjesnik se drži pučke tradicije po kojoj su čudom potekli termalni izvori za Karla Velikoga.

XI

Bels fut li vespres e li soleilz fut cler.
 Les dis mulez fait Char[l]es establer,
 El grant verger fait li reis tendre un tref,
 Les dis messages ad fait enz hosteler; 160
 .XII. serjanz les unt ben cunreez.
 La noit demurent tresque vint al jur cler.
 Li empereres est par matin levet;
 Messe e matines ad li reis escultet.
 Desuz un pin en est li reis alez, 165
 Ses baruns mandet pur sun conseil finer:
 Par cels de France voelt il del tut errer. AOI.

XII

Li emper[er]es s'en vait desuz un pin.
 Ses baruns mandet pur sun conseil fenir:
 Le duc Oger, (e) l'arcevesque Turpin, 170
 Richard li Vélz e sun nev[old] Henri,
 E de Gascuigne li proz quens Acelin
 Tedbald de Reins e Milun, sun cusin;
 E si i furent e Gerers e Gerin;
 Ensembl' od els li quens Rollant i vint, 175
 E Oliver, li proz e li gentilz;
 Des Francs de France en i ad plus de mil.
 Guenes i vint, ki la traïsun fist.
 Des ore cumencet le conseil que mal prist. AOI.

11.

Lijepa večer, lijepo sunce jarko.
 Deset mazga dade spratit Karlo;
 U voćnjaku kralj podiže šator,
 Da ugosti do deset glasnika, 160
 A služi ih dvanaest momaka;
 Tu noćili do bijeloga dana.
 Rano zorom car se podigao,
 Zornicu i misu poslušao.
 Ispod jednog bora kralj se šeće, 165
 Zva barune da okupi vijeće:
 Kud god ode, Francuzi ga vode. Aoj!

12.

Car se ispod jednog bora šeće,
 Zva barune da održi vijeće:
 Vojvod Ogier¹⁸ i nadbiskup Turpin,¹⁹ 170
 Richard Stari i nećak mu Henri,
 Iz Gaskonje hrabri grof Acelin,
 Tedbalt iz Reimsa, s Milonom rođakom,
 Tu su Gerier i Gerin jednako;
 Skupa s njima i grof Roland stiže, 175
 I Olivier,²⁰ hrabri, plemeniti;
 Franaka je od tisuću više;
 I Ganelon rad izdaje²¹ dođe.
 Poče vijeće koje po zlu pođe. Aoj!

¹⁸ Ogier Danac, grof i ponekad vojvoda, javlja se i u drugim pjesmama; uzalud su ga pokušavali jednoznačno identificirati kao povijesnu osobu.

¹⁹ U Reimsu je doista stolovao nadbiskup Turpin, potpisnik ljetopisa koji su napisali neki redovnici u 11. stoljeću; zbog toga se popularno držalo da se spasio iz pokolja u Roncevaxu.

²⁰ Oliviera nema u kronikama; pjesnik ga je izmislio kao Rolandova nerazdruživa prijatelja suprotna karaktera.

²¹ Od ovoga časa Ganelon je izdajica; kao u klasičnoj tragediji, pjesnik to zna, publika zna, samo likovi ne znaju nego će malo-pomalo postajati svjesni izdaje.

XIII

«Seignurs barons,» dist li emperere Carles, 180
 «Li reis Marsilie m'ad tramis ses messages;
 De sun aveir me voelt duner grant masse,
 Urs e leuns e veltres caeignables,
 Set cenz cameilz e mil hosturs muables,
 Quatre cenz mulz chargez del ór d'Arabe, 185
 Avoec iço plus de cinquante care;
 Mais il me mandet que en France m'en alge:
 Il me sivrat ad Aís, a mun estage,
 Si recevrat la nostre lei plus salve;
 Chrestiens ert, de mei tendrat ses marches; 190
 Mais jo ne sai quels en est sis curages.»
 Dient Franceis: «Il nus i cuvent garde!» AOI.

XIV

Li empereres out sa raisun fenie.
 Li quens Rollant, ki ne l'otriet mie,
 En piez se drecet, si li vint cuntredire. 195
 Il dist al rei: «Ja mar crezez Marsilie.
 Set anz [ad] pleins, que en Espagne venimes;
 Jo vos cunquis e Noples e Commibles,
 Pris ai Valterne e la tere de Pine
 E Balasgued e Tuele e Sezilie. 200
 Li reis Marsilie i fist mult que traître:
 De ses pai[ens il vus] enveiat quinze,
 Cha(n)cuns portout une branche d'olive;
 Nuncerent vos cez paroles meïsme.
 A vos Franceis un conseil en presistes: 205
 Loerent vos alques de legerie.
 Dous de voz cunttes al paien tramesistes,

13.

»Gospodo baruni«, veli Karlo, 180
 »Kralj Marsil mi glasnike poslao;
 Svog bogatstva velik dijel mi daje,
 Medvjede i lave, hrte uvježbane,
 I sedamsto deva, tisuću jastreba,
 Četirista mazga pod arapskim zlatom, 185
 K tomu više od pedeset kola.
 Al me šalje natrag u Francusku;
 On će za mnom u Aix, do mog dvora,
 Uz naš sveti zakon će pristati,
 Bit će kršten, međe²² ću mu dati; 190
 Ali ne znam u srcu što sanja.«
 Vele Franci: »Čuvat nam se valja!« Aoj!

14.

Car je svoje misli izložio.
 A grof Roland nesložan je bio,
 Pa se skoči da mu proturiječi. 195
 Veli kralju: »Na zlo vjeruješ Marsilu.
 Sedam punih ljeta što smo u Španjolskoj,
 Ja pokorih za te Noples i Commibles,²³
 Osvojih Valterne i zemlju od Pine,
 Balaguer, Tudelu i Sezile. 200
 Tad kralj Marsil počini izdajstvo:
 Poslao ti petnaest pogana,
 Svaki nosi maslinovih grana;
 Javiše ti iste ove riječi.
 Ti poslušaj savjet od Francuza, 205
 Oni su te ludo svjetovali:
 Poganinu dva ste grofa slali,

²² Međe ili marke (*marches*) bile su vojne pokrajine koje su se osnivale na granicama carstva; Roland je bio gospodar bretonske marke.

²³ Teško je pouzdano reći koja su to mjesta; v. Popis imena i mjesta na kraju knjige.

L'un fut Basan e li altres Basilies;
 Les chef en prist es puis desuz Haltilie. 210
 Faites la guer[re] cum vos l'avez enprise:
 En Sarraguce menez vostre ost banie,
 Metez le sege a tute vostre vie,
 Si vengez cels que li fels fist ocire!» AOI.

XV

Li empe[re]re en tint sun chef enbrunc,
 Si duist sa barbe, afaitad sun gernun, 215
 Ne ben ne mal ne respunt sun nevuld.
 Franceis se taisent ne mais que Guenelun,
 En piez se drecet, si vint devant Carlun,
 Mult fierement cumencet sa raisun,
 E dist al rei: «Ja mar crerez bricun, 220
 Ne mei ne altre, se de vostre prod nun.
 Quant ço vos mandet li reis Marsiliun,
 Qu'il devendrat jointes ses mains tis hom,
 E tute Espagne tendrat par vostre dun,
 Puis recevrat la lei que nus tenun, 225
 Ki ço vos lodet que cest plait degetuns,
 Ne li chalt, sire, de quel mort nus muriuns.
 Cunseill d orguill n'est dreiz que a plus munt,
 Laissun les fols, as sages nus tenuns.» AOI.

XVI

Après iço i est Neimes venud; 230
 Meillor vassal n'aveit en la curt nul,
 E dist al rei: «Ben l'avez entendud,
 Guenes li quens ço vus ad respondud,
 Saveir i ad, mais qu'il seit entendud.

Jedan Basan, drugi Basil bješe;
 On im skide glave kod Haltile.²⁴ 210
 Ratuj dalje kako pohod začē,
 Vodi vojsku k Zaragozi s reda,
 Čitava je života opsjedaj,
 Sveti one što ih podlac smače! « Aoj!

15.

Car je nato glavom poniknuo,
 Bradu gladi i brkove redi, 215
 Zlo ni dobro ne vraća nećaku.
 Franci mūčē, osim Ganelona.
 On se skoči i pred kralja kroči,
 Vrlo oštro svoje misli sroči:
 »Na zlo, kralju, vjeruješ luđaku, 220
 Meni ili drugom, što ne prudi.
 Kad ti Marsil kralj se tako nudi
 Sklopiv ruke vazalom postati,
 Ti mu na dar svu Španjolsku dati, 225
 On zakonu našem privoljeti,
 Tko te puti da taj mir odbaciš,
 Taj ne mari kako ćemo mrijeti.
 Ohol savjet ne smije uspjeti;
 Kanimo se ludih, držimo se mudrih. « Aoj!

16.

Istače se Naimes²⁵ poslije njega; 230
 Dvor nemaše vazala boljega.
 »To si dobro čuo«, kralju veli.
 »Grof Ganelon odgovori tebi;
 Ima smisla, ali kad se sliša.

²⁴ O tim smaknutim izaslanicama Karla Velikoga ispjevana je u 14. stoljeću pjesan *Zauzeće Pamplone*.

²⁵ Naimes ili Naimon od Bavarske nije povijesna osoba; kao mudar i oprezan carev savjetnik, ima ulogu Nestora u francuskoj epopeji.

Li reis Marsilie est de guere vencud: 235
 Vos li avez tuz ses castels toluz,
 Od voz caables avez fruiset ses murs,
 Ses citez arses e ses humes vencuz;
 Quant il vos mandet, qu'aiez mercit de lui,
 Pecchet fereit, ki dunc li fesist plus, 240
 U par ostage vos (en) voelt faire soïurs;
 Ceste grant guerre ne deit munter a plus.»
 Dient Franceis: «Ben ad parlet li dux.» AOI.

XVII

– «Seignurs baruns, qui i enveieruns
 En Sarraguce al rei Marsiliuns?» 245
 Respunt dux Neimes: «Jo irai par vostre dun!
 Livrez m'en ore le quant e le bastun.»
 Respunt li reis: «Vos estes saives hom;
 Par ceste barbe e par cest men gernun,
 Vos n'irez pas uan de mei si luign. 250
 Alez sedeir, quant nuls ne vos sumunt.»

XVIII

– «Seignurs baruns, qui i purruns enveier
 Al Sarrazin ki Sarraguce tient?»
 Respunt Rollant: «Jo i puis aler mult ben!»
 – «Nu ferez certes!» dist li quens Oliver; 255
 «Vostre curages est mult pesmes e fiers;
 Jo me crendreie, que vos vos meslisez.
 Se li reis voelt, jo i puis aler ben.»
 Respunt li reis: «Ambdui vos en taisez!
 Ne vos ne il n'i porterez les piez. 260
 Par ceste barbe que veez [blancheier],
 Li duze per mar i serunt jugez!»
 Franceis se taisent: as les vus aquisez.

Kralj je Marsil poražen u ratu: 235
 Sve kaštele ti mu preoteo;
 Zidine mu bacačem pomeo;
 Gradove mu spali, svlada ljude;
 Kad ište da milosrdan budeš,
 Grjehota je tko mu gore tvori. 240
 Ako jamstvom taoci će biti,
 Ovaj rat se ne smije nastaviti.«
 A Francuzi: »Dobro vojvod zbori.« Aoj!

17.

»Gospodo baruni, koga slati valja
 U grad Zaragozu do Marsila kralja?« 245
 Naimes vrnu: »Ja ću poći, znajte!
 Sad mi štap i rukavicu²⁶ dajte.«
 Kralj uzvrat: »Ti si mudar čovjek;
 Tako meni brade i brkova,
 Ne ćeš ljetos daleko mi gresti. 250
 Ne prizva te nitko, idi sjesti.«

18.

»Gospodo baruni, koga slati mogu
 Saracenu koji drži Zaragozu?«
 »Ja ću poći!« Roland odgovori.
 »Doista ne ćeš!« grof Olivier zbori. 255
 »Srce ti je oholo i kruto;
 Bojim se, zakrvit ćeš se ljuto.
 Ako hoće kralj, ja mogu poći.«
 Kralj uzvrat: »Umuknite oba!
 Ne ćeš ni ti ni on tamo kročit. 260
 Teško onom, rascvale mi brade,
 Tko dvanaest knezova spomene!«
 A Francuzi šute, pokunjeni.

²⁶ To su feudalni simboli; v. »Zrcalo feudalnog društva« u Predgovoru.